

De
Aristotele ejusq; Philosophia
quaedam conscripsit

Paulus Aemilius Schatz.

Dorpati.
M^oCC^oXXV.

no. 11.

Accepi d. 8. Dec.
Recepit d. 26. Jan. 1826.

Aristoteles A. 99. natus est Stagiris,
 urbe Thraciae. A patre Nicomacho, medico
 et familiari Amyntae, regis Macedonum,
 studium persequendi naturam in filium trans-
 latum. Platonem sectatus est per viginti
 annos, quo duce ingenii acumen exercuit, seque
 omni doctrina ornavit et instruxit. Neque vero
 hoc fugiebat regem Philippum, qui cum Alexan-
 dro, filio suo, praecceptorem arcessi juberet. —

Alexander, quem animalium naturas noscendi
 cupidine inflamaverat Aristoteles, postea, cum
 tota Asia Graeciaque ei parerent, magnis pe-
 cuniis, rebusque naturae visu dignis collectis,
 ejus studium adjuvabat. Tum Athenas rever-
 sus, in Lyceo, Gymnasio Atheniensi, inambu-
 lando disputabat, quo factum, ut schola ejus
 cognomen peripateticae acciperet. Sed Atheismi
 accusatus, Chalidem in Euboea habitulum ivit,
 ubi mortuus est hausto veneno, A. 114, 3.

Perare habebat ingenium, praecipue

ad institutionem vitae communis spectans,
magnamq. diligentiam litterariam ostendebat.
Quoad mores ejus, ingratus ei erga Platonem
animus obicitur, cum quo in dissensione
visisse fertur; tamen hoc neulquam ita
intelligendum, quasi in personam ejus in-
vectus fuisset. — Multa Aristotelis scripta
jam reteres in exoterica et acroamati-
ca dividebant (cf. Gell. 20, 5.) Acroamati-
corum seu esotericorum materia erat Phi-
losophia remotior, subtiliorq., et quae ad
naturae contemplationes disceptationesq.
dialecticas pertineret; exoterici autem
libri ad vulgi captum accommodati
erant, plani, faciles et perspicui; ita
ut, Themistio teste, Venus et Gratiae iis
florem atq. illecebras adjunxisse videantur.
Muhle, (in Com. de libr. Aristotelis Distrib.
in exoter. et acroam.) quadruplicem adhi-
cuit divisionem, ita ut pars prima omnia

27
scripta logica, altera theoretica, (De animo,
Physica et Metaphysica) tertia morum doctri-
nam philosophicam, et quarta theoriam Rhetor-
ices et Poeseos amplecteretur. Quae distri-
butio, ^{quamvis} justo artificiosior esse videatur, tamen
non contemnenda, cum omnino non certe
sciamus, cujusmodi hujus rei ratio fuerit. At patet ratio.
Coram exp. in.

Aristoteles merito primus inter philo-
sophos nominari potest, cujus studia po-
tissimum in rerum natura indaganda
versarentur. Unum tantum mundum
contemplatione amplexus est; nullum idealem.
Principium ejus erat: nihil est in in-
tellectu, quod non ante fuerit in sensibus.
Omnis cognitionum materia experientia,
(a posteriori) dari debet; intellectus ope
tantum forma finitur. Ut Platonem recte
philosophum rationem sequentem dicimus,
ita Aristotelem philosophum intellectus cul-

↑ Aristoteles tantum
formalis.

torum, philosophia eius empirismus erat,
Rationalismo Platonis imitatus; Platonis
autem rationalismus realis erat. Methodus Platonis
synthetica erat, ab universali ad singulare; Aristo-
teles viam inductivam ingressus est. Ille ideas
omnis scientiae habuit principia, ab omni
experientia separatas; huic vero ratio, sensu-
bus non subiecta, non valuit principium
et causa cognitionis humanae, quae tantum
sensibus percipi potest; ita ut ratio tantum
facultas logica esset. — Dialectici studii
origo repetenda est ab eo inde tempore,
quo primum intelligere coeperunt homines,
veritatem non temere, sed certa via ac ratione
inveniendam esse. Haec jam antiquissimi
aevi sapientes dialecticam tractabant, aliosque
tradebant. Zenonem Eleatem, qui idem et
Sextus erat, atque idealismum eleaticum
contra systema realismi empirici magna
ingenii acumine defendebat, principem et
auctorem Dialectices fuisse perhibet ipse

Aristoteles. Dialecticam a sophisticis ad fallaciam
conversam, Socrates iterum ad veritatis in-
dagationem revocavit. Plato, quamquam praec-
epta philosophiae logicae non peculiari expressit
libro, tamen de ea ita loquitur, ut in ea magnum
philosophiae momentum posse videatur. Sed
non satis clare discernit inter logicam et
metaphysicam. Aristoteles enim sine dubio
primus, qui certissimum inter veritatem meta-
physicam et logicam statuerit discrimen, et in
ideam organi ^{philosophiae} incidit, quod nomen postea in
Aristotelis scriptis inditum, quae ad tractandam
logicam pertinent. — Omnibus quaestionibus
metaphysicis de principis et generibus cog-
nitionis ommissis, cogitationem solam et separatam
consideravit. Inde ab Aristotele Dialectica
nomen et dignitatem scientiae accepit, et ex
eo tempore, secundum sententiam Kantii, nihil
fere mutata est. Nomen Logicae (λογική) ^{λογική}
εἰρη, ars rationalis, est a λόγος, ratio) primum
a Peripateticis inductum, recentiori denum
usuale frequentari coepit. Et Platone et antiquis

Dicebatur διαλεκτική ἢ ἐξήγησις, ars differendi,
quam Aristoteles fecit partem logicae. —
logica igitur Aristotelis scientia est indi-
recta, seu ὄργανον ἢ ὄργανον i.e. instrumentum
tantum formale, experientia principium
scientiae directae. Attamen statuerunt
Peripatetici, quamquam oriretur a sen-
sibus veritas, non esse iudicium ejus in sen-
sibus; mentem esse rerum iudicem solamq;
idoneam cui crederetur, quia sola cerasset
id quod semper esset simplex et unius modi
et tale quale esset. Scripta Aristotelis
logica ista dividuntur: 1., Categoriae (praedicamenta),
ubi differit de primis seu originariis notio-
nibus, quibus cogitando utimur. 2., de inter-
pretatione. 3., Analytica priora et posteriora.
4., περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων, de arte refel-
lendi argumenta inania. 5., Topica, i.e.
certa quaedam construendarum ^{notionum} cogitationum
ars universalis. Hi libri communi nomine
ὄργανον i.e. instrumentum, appellati sunt. —

29
Philosophia Aristotelele maximam nata
est extensionem; omnes amplectitur scientias
empiricas et rationales, sola historia ex-
cepta, et modo in logicam, Physicam et
Ethicam, modo in theoreticam et practicam
ab eo divisa fuisse videtur; philosophia theo-
retica igitur, si gradum abstractionis respicimus,
Physicam et mathematicam amplectitur, et
philosophiam ^uabstractiorem, (postea metaphysicam), —
si objecta, — Physicam, cosmologiam et theo-
logiam. Sub Philosophia practica autem Ethicam,
Politicam et Oeconomicam intellexit.

Physica sive philosophia naturalis. Natura est
prima rerum revera existentium, quae tantum
sensibus, et experientia huc fundata, cognosci
possunt; quo factum, ut *νόητα* sive ideas
Platonis omnino esse negaret. Haec tenus
naturam observat tanquam materialem;
a parte autem formali principium est
mutationum cujuscuq; rei. Quae cum
ita sit, maxima in quaerendo summo principio

versari debebat opera. Principia naturae sibi
met contraria esse intellexit, cum jam omnes
fere ante eum philosophi hac in re con-
sentirent. Principium primum materia est.
Haec materia, omnibus qualitatibus destituta,
omnes qualitates induere potest, et primum
cum forma, altero principio, conjuncta,
intelligi potest. Principium tertium nega-
tivum, στέρησις, privationem, vocatur, nam
si res formam aliquam perit, quae alia
privatur, nece est Natura igitur seu summa
rerum quae per cognosci possunt, synthesis
est materiae et formae. Ad explicandam
notionem convenientiae totius naturae
nulla ei opus erat summa intelligentia,
cum jam in natura ipsa positam esse puta-
ret. Mutatio sensu latiori omnino erat
motus (κίνησις) ab uno loco in alterum,
sensu autem strictiori etiam quaeque quan-
titatis et qualitatis mutatio. Absoluta mo-
tionis causa Deus erat (τὸ πρῶτον κινῶν

30
ἄκων) primus motor. Motus igitur erat
Nec vero deum alio modo intellexit, nisi
mentem solutam et liberam segregatam ab
omni concretionem mortali, omnia mouen-
tem, ipsamque motu sempiterno praeditam.
Motus igitur erat correlatum inter mouens
aliquid et motum, simulque causa qua fit, ut
res quae existere possunt, re vera existant.
Hoc transitivum principium ab Aristotele
ἐκείνου nominatum; conditiones, sub qui-
bus quaevis motus fieri debet, spatium et tem-
pus sunt. Doctrina igitur Aristotelis de
natura rerum nihil aliud est nisi doctrina
motus.

De mundo. Deus integra totius mundi
pars; tamen mutationibus non subiectus, ex-
tra tempus et spatium existit. Est tantum
unus mundus, Totum omnibus suis numeris
et partibus expletum; quoad spatium, finibus
terminatum, quoad tempus, aeternum; nam
etsi partes singulae pereant, tamen mundus
ipse interire non potest. Mundo formam

tribuit globulam Aristoteles, quippe quae ma-
xime absoluta et perfecta. Sub caelo Aristoteles
sensu latiori eam mundi partem, quae supra
terrae regionem existit, sensu autem angustiori
sphaeram extremam ^{intellexit} cui deus proximus, quamq;
primam movet. Terra centrum est, circa
quod omnia moventur. Elementum, ex quo
caelum et sidera constant, materia est aethere-
a, quae eadem est principium cogitandi.
Ex qua sententia Aristoteles corrupta, postea
multum sibi hauserunt Astrologi. Confide-
ranti mihi haec omnia, totus Aristotelis
mundus horologii speciem prae se ferre
videtur, ubi omnia inter se arcte cohaerent;
deus primus motor, coelum movet, hoc
terram. Attamen haec aristotelicae philo-
sophiae pars obscurior, saepiusq; sibi non
constans.

De animo. Psychologia Aristoteli primam
quamvis imperfectam tractationem scienti-
ficam debet. Quae criticus philosophorum
priorum materialismum oppugnat, e.g. ^{Atto}

81
mistarum, praecipue Leucippi, qui animum
ex atomis conflatum fingeret. Contra eos
animum dixit principium vitae (quod saepe
salissimo fumentum) et primam cuiusq; corporis
organici formam (εὐταλὴν, quasi quaedam
continuam motionem et perennem). Huc tres
animi facultates fundavit; quarum prima: anima
vegetativa, altera: sensitiva, tertia: rationalis. —
Anima tantum vegetativa plantae praeditae
sunt; in animalibus haec organismi functiones
cum vi sentiendi conjunctae; homini autem
praeter ea cogitandi inest vis, quae eadem
atq; immortalis. Inter jucundissimas quaestiones
referenda sunt, quae de cognoscendi functionibus
animadvertit. Vis percipiendi formas rerum
facultas tantum passiva; pari modo intel-
lectus (νοῦς) patiens nolas rerum oculorum
sensum effugientes excipit, atq; agens seu logicus
materiam prioris in ordinem redigit et conjungit.
In quo omnes sensus conveniunt, sensum communem
appellat. De animi immortalitate quid statu-
erit Aristoteles, jam antiquissimis temporibus

certatum est. Nulli tamen veterum animum
ab eo mortalem judicatum esse censent. Non
Non totam tamen animum ei visum esse corrupti-
bilem et mortalem, ex eo loco apparet, ubi
intellectum in agentem ($\pi\alpha\iota\eta\tau\iota\kappa\omicron\varsigma$) et patientem
($\tau\alpha\delta\eta\tau\iota\kappa\omicron\varsigma$) dividit, et illam quidem ⁱⁿ mortalem,
hunc corruptioni obnoxium esse affirmat. Annuo
universa Aristotelis doctrina de animo obsu-
rissima, nec raro in ea sibi ipse repugnare vi-
detur. Sane operae pretium foret, si quis et
locis clarioribus ~~systema~~ quaecumque Psychol-
ogiae ejus evadere studuisset, cum, quae huiusq[ue]
conjectura allatae sint, non plane sufficiant.

Metaphysica Aristotelis universalis erat,
quam recentiores ontologiam vocant. Am-
plius explicacionem analyticam notionum
metaphysicarum aut categoriarum. Tum
sequuntur, quae de principio rerum ejusq[ue]
qualitatibus meditatae est; sed theologiae
ejus, summo philosophiae fastigio, pars mores
speculans decet. Deus actus est cogitandi,
seque ipsum cogitantem cogitat; simulq[ue] est

32
intellectiva, quae se ipsam contemplant, pura
fruitur felicitate; conexum vero ejus cum mundo
respuentes nihil aliud est nisi motus prin-
cipium.

Cum jam tempus prohibeat, quo minus
quaedam de philosophia Aristotelis morali di-
scutiam, alio loco uberius eam tractare in
animo habeo.—

